

**ТӨРИЙН БОЛОН ОРОН НУТГИЙН ӨМЧИЙН ХӨРӨНГӨӨР БАРАА, АЖИЛ, ҮЙЛЧИЛГЭЭ
ХУДАЛДАН АВАХ АЖИЛЛАГААГ БОЛОВСРОНГУЙ БОЛГОХОД ЧИГЛЭСЭН ДҮГНЭЛТ,
БОДЛОГЫН САНАЛ ЗӨВЛӨМЖ**

/Бодлогын судалгаа/

Д.Мягмарцэрэн

ОРШИЛ

Судалгааг Сангийн яамны Худалдан авах ажиллагааны бодлого зохицуулалтын газрын тайлан, Үндэсний Аудитын Газрын тайлан, Авилгатай Тэмцэх Газрын тайлан, Нээлттэй Нийгэм Форумын судлаач О.Мөнхбат болон бусад судлаачдын хийсэн суурь судалгаанууд дээр үндэслэн боловсруулав.

Судалгаанд төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах ажиллагааг боловсронгуй болгох талаар эдгээр эх сурвалжуудад тусгагдсан дүгнэлт, бодлогын санал зөвлөмж зэргийг нэгтгэн товч байдлаар харуулахыг зорьсон. Ингэхдээ төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах ажиллагаа буюу товчоор, тендер шалгаруулалтын онолын түвшний ойлголт болон өнөөдөр манай улсад тулгамдаж буй асуудлууд, үүнийг шийдвэрлэх ямар арга замууд байгаа тухай бодлогын санал зөвлөмжүүд гаргасныг нэгтгэн харуулсан.

ТЕНДЕР ШАЛГАРУУЛАЛТ

Товчхондоо, худалдан авагчийн шаардсан нөхцөл болзлыг хүлээн зөвшөөрч, нийлүүлэгчээс хариу болгосон санал буюу төрийн байгууллагуудын худалдан авахыг хүссэн бараа, ажил, үйлчилгээг нийлүүлэхээр бизнес эрхлэгчдийн тэдэнд ирүүлж буй саналыг тендер гэж нэрлэдэг. Эдгээр саналуудыг өрсөлдүүлэх ажиллагаа нь “тендер шалгаруулалт” юм. Худалдан авагч тавьсан шаардлагад нь нийцсэн, эдийн засгийн хувьд хамгийн үр ашигтай байх үнэ буюу “үнэ цэнэ”-ийг санал болгосон нийлүүлэгчийг сонгон гэрээ байгуулдаг.

Тендер болон ердийн зах зээл хоёрын гол ялгаа нь үнэ тогтох зарчимд суурилдаг. Хэрэв зах зээлд үнэ эрэлт, нийлүүлэлтээр тогтоогдож байвал тэр нь эдийн засгийн онолын хувьд бол “өгсөн авсан өлзийтэй, шударга үнэ” гэсэн үг. Харин тендер бол тендерийн орчноос буюу тендерийг явуулах загвараас болон оролцогч талуудын тухайн барааг үнэлэх үнэлэмж, тус бүрийнх нь мэдээлэл, оролцогчдийн төлөв байдлаар тодорхойлогдоно.

Өөрөөр хэлбэл, барааг эзэмшигч буюу тендер зарлагч тухайн хувьд ямар загвар хэрэглэвэл хамгийн зөв буюу барааг нь хамгийн их үнэд хүргэх бол гэсэн асуулт тулгарна. Оролцогч талуудын хувьд бол аль хэр үнэ амлахаа шийдэх хэрэгтэй болно. Харин тендер явуулах загварын хувьд нэлээд өргөн хэрэглэгддэг дөрвөн өөр боломжийн загвар байдаг.

- -Англи маягийн буюу ил нэмэгдэх тендер,
- -Голланд маягийн буюу ил хасагдах тендер,
- -Эхний үнийн нөөц тендер,
- -Хоёр дахь үнийн нөөц тендер.

Англи маягийн тендер зарлагдсан эхний үнээс эхлээд талууд үнийг ил байдлаар ихэсгэдэг. Үнэ ихэсгэх явц оролцогчдоос сүүлийн нэг оролцогч үлдэх хүртэл үргэлжилдэг бөгөөд хамгийн сүүлд үлдсэн оролцогч бүтээгдэхүүний эзэн болно. Голланд

маягийнх нь үүний эсрэг нь. Эхний үнэ нэлээд өндөр зарлагдана. Тэгээд үнэ алхам алхмаар буурна. Хамгийн түрүүнд авъя гэж хэлсэн оролцогч тал тухайн үнээ төлөөд барааны шинэ эзэн болно. Харин эхний үнийн нууц тендерт болохоор талууд амлах үнээ нууцаар мэдэгдэнэ. Хэн өндөр үнэ амласан байна, тэр тал нь амласан үнээ төлөөд эзэн болно. Хоёр дахь үнийн нууц тендер гэхээрээ талуудын амлах үнэ бас л нууц. Эхний үнийн нууц тендерийн нэгэн адил хамгийн өндөр үнэ амласан тал эзэн болох боловч энэ удаад өөрийн амласан үнийг биш, хоёр дахь өндөр үнийг төлнө.

Тендерт оролцогч талуудын хувьд голланд тендер болон эхний үнийн нууц тендер хоёр ер нь бол бүх талаараа адилхан. Өөрөөр хэлбэл, оролцогч талуудын мөрдвөл зохих стратегиуд энэ хоёр загварт адилхан байдаг гэсэн үг. Харин Англи тендер болон хоёр дахь үнийн тендер ихэнх тохиолдолд адилхан байдаг боловч зарим үед өрсөлдөгч талууд энэ хоёр тендерт оролцохдоо өөр өөр стратеги мөрдөх хэрэгтэй болдог.

Тийм болохоор, тендер зохиогчийн хувьд ер нь бол Англи тендер, Голланд тендер, аль эсвэл хоёр дахь үнийн нууц тендер гэсэн загваруудын аль нэгийг нь сонгох хэрэгтэй болж байна. Англи тендер болон хоёр дахь үнийн нууц тендер хоёрын гол давуу тал нь тендерт оролцогч талууд зөв стратеги мөрдсөн нөхцөлд, тухайн барааг хамгийн ихээр үнэлж байгаа тэр тал нь ялагч болох магадлал хамгийн өндөртэй тал байдагт оршдог. Харин энэ хоёр загварын гол дутагдалтай тал нь зарим тохиолдолд тендерт тогтсон үнэ нэлээд бага байх боломжийг бий болгодогт байгаа юм. Жишээ нь, тендерт оролцогч талууд бараа бүтээгдэхүүнийг үнэлэх хувийн үнэлэмжийн хувьд болон бэл бэнчингийн хувьд том ялгаатай байх үед, тендерт тогтсон үнэ талуудын үнэлгээнүүдийн хамгийн багатай нь, аль эсвэл төлөх чадваруудын аль доодтой нь ойролцоо байдлаар тогтох магадлал тун өндөр байдаг. Түүнээс гадна иймэрхүү тохиолдолд, хүчтэй оролцогчтой гэдгээ мэдсэн харьцангуй хүч султай оролцогчид нэгэнт ялах боломж муутай гэж бодсоны үүднээс тендерт оролцохоос татгалзах явдал бас гарч мэднэ. Мэдээж цөөхөн оролцогчидтой байх нь тендер зарлагчдын хувьд муугаар нөлөөлдөг.

Голланд маягийн тендер болон нэг дэх үнийн хаалттай тендер англи тендерээс нэлээд хэдэн давуу талтай. Судалгаанаас үзэхэд энэ тендер ихэнх тохиолдолд илүү олон оролцогчтой байдаг. Гэхдээ энэ загварт дутагдалтай тал бас бий. Гол нь энэ загварын тендерт оролцогч талууд бүгд стратеги хэрэглэсэн ч гэсэн ялагч нь тухайн барааг хамгийн их үнэлж байгаа тал байх болно гэсэн баталгаа тун бага байдаг учир гарсан үр дүн нь зарим талын хувьд харамсалтай байх боломж өндөр.

Их Британийн Засгийн газрын 2000 онд тун амжилттай явуулсан тендерийн тухай жишээ дурьдахад, Засгийн газарт зөвлөхөөр ажилласан багийнхан санал болгосон загвартаа, аль аль загваруудын давуу талуудыг нь ашиглахын хажуугаар муу нөлөөг нь бууруулахыг хичээж “Их Британи-Голланд” буюу холимог загвар гаргажээ.

Хүйтэн дайны үед Засгийн газрын мэдэлд байсан радио спектр ашиглах эрх энэ холимог загварын дагуу явуулсан тендерт зарагдсан бөгөөд, тухайн тендерт оролцогч талуудын дунд эхний шатанд англи маягийн буюу ил үнэ өсгөх тендер явагдаж, үнэ хоёр оролцогчоос бусад бүх оролцогч хасагдах хэмжээний өндөр болсны дараа хоёр дахь шат хэлсэн байна. Хоёр дахь шатанд, эхний шатнаас үлдсэн хоёр оролцогч талуудын санал болгосон үнэ нь эхний шатанд тогтсон үнээс доош байж болохгүй гэсэн дүрэм бас мөрдөгдсөн байна.

Энэ жишээнээс харахад, туршлагатай оролцогчдоос бүрдсэн багийн зохиосон холимог тендерийн загвар нэлээд амжилтад хүрсэн гэдэг нь илт байгаа боловч холимог загварыг Их Британийн дараа хэд хэдэн Европын орнуудад бас хэрэглэсэн бөгөөд энэ загвар тэр бүр онцгой амжилттай байгаагүй байна. Зөвлөх багийн гишүүн, Оксфордын Их

сургуулийн профессор Паул Клэмпепер “Бүх төрлийн тендерт тохирсон тийм ганцхан сайн загвар гэж байдаггүй. Тийм болохоор тодорхой орчинд амжилтанд хүрсэн загвар өөр орчинд бас адилхан амжилт үзүүлнэ гэж итгэх нь буруу хэрэг болно” гэж дүгнэжээ*.

Тэгвэл ийм асуудлууд байсаар байтал төрийн байгууллагууд яагаад тендер шалгаруулалтаар нийлүүлэгчээ сонгох шаардлагатай вэ гэдэг асуултад хариулахын тулд хувь хүн болон хувийн байгууллагуудын худалдан авалт ба төрийн байгууллагуудын худалдан авалт нь хоорондоо хэр ялгаатай болохыг тодорхойлъё.

Хувийн байгууллагуудын хувьд эрхэлж буй үйл ажиллагаанаасаа ашиг орлого олох нь үндсэн зорилго нь байдаг бөгөөд тэд хэрэгцээтэй байгаа зүйлсээ худалдан авахдаа үр ашигтай байх талаас нь байнга анхаарч, сонголтоо маш нямбай хийдэг. Өөрөөр хэлбэл, хэрэгцээт зүйлээ өөрийнхөө мөнгөөр өөртөө худалдан авч буй болохоор тэд хамгийн сайн үнэ цэнийг олохын төлөө зорьдог. Нөгөө талаас хэрэв үр ашиггүй худалдан авалт хийсэн бол хувийн байгууллагуудад нөлөөлөл нь шууд буюу хүлээгдэж байсан ашиг нь буурах, тухайн худалдан авалтыг хийсэн ажилтантай удирдлага нь хариуцлага тооцох зэргээр илэрч байдаг.

Харин төрийн байгууллагуудын худалдан авч буй бараа, ажил, үйлчилгээний эцсийн хэрэглэгч нь яг үнэндээ тухайн байгууллага нь өөрөө бус “ард түмэн” байдаг. Тиймээс хувийн хэвшлийн байгууллагуудын худалдан авалтаас өөр, бүр эсрэгээр байх магадлал өндөр. Үр ашигтай, хэмнэлттэй худалдан авалт хийхэд нь хангалттай хөшүүрэг тэдэнд байдаггүй. Иймээс энэхүү эргэлзээтэй, тодорхой бус, зөрчилтэй байдлыг арилгахын тулд тухайн харилцааг зохицуулсан эрхзүйн зохицуулалт зайлшгүй шаардлагатай болдог.

ТЕНДЕР ШАЛГАРУУЛАЛТЫН ЭРХ ЗҮЙН ОРЧИН

Монгол улс 2000 оноос хойш төрийн байгууллагуудын худалдан авах ажиллагааг зохицуулсан Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хууль (ТБОНӨХБАҮХАТХ), тендерийн жишиг баримт бичгүүдийг хэрэглэж байгаа бөгөөд эдгээр нь тендер шалгаруулалтанд ирүүлсэн саналуудаас “хамгийн сайн” гэж үнэлэгдэх үнэ цэнэ бүхий саналыг сонгон гэрээ байгуулснаар тухайн хүссэн зүйлээ үр ашигтай, хэмнэлттэй худалдан авахад чиглэгдсэн байдаг.

Засгийн газар, төрийн байгууллагууд нь тухайн жилд батлагдсан төсөв, өөрийн хөрөнгө, олон улсын зээл тусламж зэрэг эх үүсвэрээр богино болон дунд хугацааны зарцуулалт, хөрөнгө оруулалтыг хийхдээ тендерт оролцогчдыг өрсөлдөх тэгш боломжоор ханган, хамгийн сайн, нийгэм, эдийн засгийн хувьд үр ашиг, хэмнэлт бүхий санал ирүүлсэн нийлүүлэгч, гүйцэтгэгч нарыг сонгон гэрээгээ амжилттай хэрэгжүүлснээр эцсийн хэрэглэгч болох ард түмэндээ тустай. Тиймээс ч энэ нь олон улсын хэмжээнд Засгийн газрын хэрэгжүүлдэг үндсэн дөрвөн ажиллагааны тэргүүлэх зэргийн ач холбогдолтойд тооцогддог билээ. Ядуурлыг бууруулах, хувийн сектороо дэмжин хөгжүүлэх Төрийн бодлого, цаашилбал Мянганы хөгжлийн зорилт зэрэг олон асуудлыг нэгэн зэрэг шийдвэрлэх “боломж”-ийг олгож байдгаараа Засгийн газрын худалдан авах ажиллагаа нь тухайн улс орны хөгжилд маш том үүрэг гүйцэтгэж байдаг юм.

Иймээс төрийн үйлчилгээний энэ онцгой салбарыг авилгал, хээл хахууль зэрэг гаж, сөрөг хүчин зүйлсээс хамгаалах арга замуудын нэг бол шударга, ил тод, нээлттэй, хариуцлага тооцох механизмтай, олон нийтийн оролцоог дэмжин тэтгэсэн тогтолцоо, түүний бодит орчинг бүрдүүлэх явдал юм.

*Стокгольмийн Эдийн засгийн сургуулийн докторант Нинжбатын Ууганбаатар. Тендерийн онол буюу тендер зохиох ухаан., ММЖ. 2009.Feb

Тендер шалгаруулалтын ил тод байдлыг эрхзүйн орчны хүрээнд авч үзэхэд:

- Худалдан авах ажиллагааны эрх зүйн орчин нь мэдээллийн ил тод байдал, иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлэх эрмэлзлэл бүхий иргэний нийгмийн үзэл санааг удирдлага болгоогүй, зөвхөн тендерийг явуулах техник горим журмыг хуульчилсан зохицуулалтын шинжтэй тул ил тод, нээлттэй байдлыг хөгжин дэвжихэд үр өгөөжтэй байж чадахгүй байна.
- Худалдан авах ажиллагааны талаархи мэдээллийн хүртээмжит байдлыг дан ганц тендерийн урилга тараах хүрээнд ойлгох нь төлөвлөх, шалгаруулах, хянах, үнэлэх зэрэг эл ажиллагааны дийлэнх гол үе шатуудыг олны хараа хяналтаас ангид байлгах нөхцөлийг бүрдүүлж байгаа юм.
- Худалдан авах ажиллагаатай холбоотой мэдээллийг тараах хэлбэрүүд нь оновчтой бус, хариуцсан албан тушаалтан тодорхойгүй, зориулалтын хэвлэмэл эх сурвалж байдаггүй, вэб хуудасны ашиглалт муу зэрэг нь мэдээллийн хүртээмжтэй байдлыг хязгаарлаж байна.
- Худалдан авах ажиллагаанд иргэдийн оролцох оролцоо нь эрх зүйн баталгаа, нэгэн мөр заасан зохицуулалт байхгүй зэргээс үүдсэн объектив шалтгаан хийгээд иргэдийн өөрсдийн идэвхи зүтгэл гэх мэт субъектив хүчин зүйлсээс үүдэн маш доогуур түвшинд байна.
- Иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлэх тухайд төр, түүний албан тушаалтнууд хойрго ханддаг нь худалдан авах ажиллагааны орон зайд иргэд олон нийтийн төлөөлөл болох иргэний нийгэм, ТББ-уудыг тоглох боломжийг хязгаарлаж байна*.

ТЕНДЕР ШАЛГАРУУЛАЛТЫН ӨНӨӨГИЙН БАЙДАЛ

(2008 оны тайланд тусгагдснаар)

Засгийн газрын хөрөнгө оруулалтыг дотоодын нийт бүтээгдэхүүн (ДНБ)-д эзлэх хувийн жингээр нь авч үзвэл 2001 онд 22.9 хувь байснаа 2005 он хүртэл буурч, 2006 оноос 4.1-6.9 хувь хүртэл өсч, 2008 онд ДНБ-ний 15.6 хувийг эзэлж байна. Сүүлийн 4 жилд хөрөнгө оруулалтын санхүүжилт 8,7 дахин, шинээр болон шилжих объектын тоо 7,2 дахин өссөн дүн мэдээтэй байна.

Гэвч аудитаар ихээхэн хэмжээний зөрчил дутагдал илэрсэн байна. Үүнд,

Нэг. Хөрөнгө оруулалтын нэгдсэн бодлогогүйгээс төлөвлөлт үндэслэл муутай хийгдэж, тодотголоор нэмэгдсэн зарим төсөл, арга хэмжээний тооцоо, баримт алга байна.

Улс, орон нутаг, салбарын уялдаа холбоо бүхий хөрөнгө оруулалтын бодлого, хэтийн төлөвлөгөө, хөтөлбөргүйгээс хөрөнгө оруулалтын жилийн төлөвлөгөө үндэслэл муутай зохиогдож, хөрөнгө оруулалтын төлөвлөгөөнд зөвхөн улсын төсөв, Монгол Улсыг хөгжүүлэх сангийн (МУХС)-ийн хөрөнгө батлагдаж, харин зээл, тусламж, өөрийн хөрөнгийн эх үүсвэрүүд бүрэн тусгагдахгүй байна. Яамдын 46 хувь нь салбарын хөрөнгө оруулалтын дунд хугацааны бодлогын баримт бичгийг боловсруулж батлуулсан, 54 хувь нь батлуулаагүй байна. ХЗДХЯ, ЭМЯ, НХХЯ, БСШУЯ, СЯ, ГХЯ хөрөнгө оруулалтын бодлогын баримт бичиггүй байна.

Хөрөнгө оруулалтын талаархи орон нутгийн ба салбарын бодлогын уялдаа хангалтгүйгээс инженерийн шугам сүлжээ, автозамыг өргөтгөх, шинэчлэх, хот байгуулалт, эрчим хүч, боловсрол, эрүүл мэндийн зэрэг асуудал цогц байдлаар шийдэгдэхгүй, төсвийн

* Нээлттэй Нийгэм Форумын судлаач О.Мөнхбат (Ph.D). “Төрийн худалдан авах ажиллагааны ил тод байдал” илтгэл

ерөнхийлөн захирагчид (ТЕЗ)-ын эрхлэх асуудлын чиглэлээр салангид хэрэгжиж байна.

Өөрөөр хэлбэл, Сангийн яамны тооцоолсон санхүүгийн эх үүсвэрийг салбар бүрт хүртээх зарчмаар хуваарилж, ТЕЗ нар түүнд нь таарсан төсөл, арга хэмжээ төлөвлөн батлуулж иржээ.

Үүнээс гадна ТЭЗҮ болон хайгуул, зураг төслийн ажил бүрэн хийгдээгүй, инженерийн шугам сүлжээ, хангамжийн асуудал нь шийдэгдээгүй төсөл, арга хэмжээг хөрөнгө оруулалтын төлөвлөгөөнд тусгуулж байгаагаас хугацаандаа хийгдэхгүй сунжрах, нэмэлт хөрөнгө шаардлагатай болох, халаалт, цахилгаан, цэвэр бохир ус, дэд бүтэцгүй барилга баригдах, улмаар төсвийн хөрөнгийг үр ашиггүй зарцуулах явдал тохиолдож байна.

Ихээхэн хөрөнгө шаарддаг дэд бүтцийн салбарын зарим барилга байгууламжийг хүчин чадал, ТЭЗҮ, зураг төсвийг харгалзалгүй төлөвлөснөөс 36,7 тэрбум төгрөгийн ажлын ашиглалт хангалтгүй байна. Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар 2008 онд санхүүжүүлсэн эрчим хүчний 40.0 гаруй тэрбум төгрөгийн төсөвт өртөгтэй 25 сумын цахилгаан дамжуулах шугам, дэд станцын барилгын ажил эрчим хүчний эх үүсвэргүй Тайширын УЦС ашиглалтад ороогүй гэсэн шалтгаанаар хүлээгдэж байна.

Сонгуулийн өнөөгийн тогтолцоо ч хөрөнгө оруулалтын бодлогод сөргөөр нөлөөлж байна. Тухайлбал, 2008 онд Хөрөнгө оруулалтын төлөвлөгөөг УИХ-аар хэлэлцүүлэн батлах явцад УИХ-ын гишүүдийн зүгээс зураг, төсөлгүй 15.5 тэрбум төгрөгийн төсөвт өртөг бүхий 100 объектод 12.4 тэрбум төгрөгийн санхүүжилт олгохоор нэмж батлуулжээ.

Зарим төсөл арга хэмжээг олон жижиг хэсэг болгон хэрэгжүүлэхээр төлөвлөж байгаа нь хөрөнгө тарамдах, үр дүн буурах нөхцөл бүрдүүлж байна. Тухайлбал, инженерийн байгууламж, гүүр, авто замын гэмтэлтэй хэсгийг хэсэгчлэн солих бус нөхөх хэлбэрээр засварлах, Агропарк байгуулах зорилгоор бүх суманд хөрөнгө жигд хуваарилах, 21 аймагт булаг ус хамгаалах зорилгоор нэг булагт 1,5 сая төгрөг тооцож төлөвлөх, сургууль, эмнэлгийн барилгыг капиталжуулах байдлаар бус хана, шал, дээвэр будах төдийхнөөр хөрөнгө оруулалт хийхээр төлөвлөсөн байна.

Эрчим хүчний салбарт он дамжин хэрэгжиж байгаа 2.2 тэрбум төгрөгийн ажлыг тодотгосон төсөвт оруулж баталсан боловч санхүүжүүлээгүй нь төсвийн тодотголд оруулах шаардлагагүй байсныг харуулж байна.

Барилга, байгууламж шинээр эхлүүлэхээр төсвийн тодотголд оруулж батлуулахгүй байх нь зүйтэй байна. 2008 оны 4 дүгээр улиралд хийгдсэн төсвийн тодотголоор нэмж батлагдсан БСШУ-ны сайдын багцын 28, БХС-ын 3, ЗГХЭГ-ын 1 барилга объектуудын ихэнх нь он дамжин хэрэгжжээ.

Хоёр. Худалдан авах ажиллагааны бэлтгэл үе шатны ажлыг бүрэн хийгээгүй, тендерийн урилга, түүний үр дүнг цахим хуудаст нийтлэх ажил хангалтгүй байна.

Тендер зарлах хугацааг оройтуулснаас зарим худалдан авах ажиллагаа зарлагдаж амжихгүй, он дамжин сунжрах, тендер шалгаруулах журмыг өөрчлөн зарлах зэрэг тохиолдол гарсан байна.

Тухайлбал, 48 сум, суурин газрыг цахилгаан эрчим хүчээр хангах 7 төсөл арга хэмжээний тендер хугацаа оройтсоноос зарлагдаагүй, замын сангийн хөрөнгөөр авч хэрэгжүүлэх 2 тендер ажлын зураггүй болон тоо хэмжээг дахин нягтлан шалгах шаардлагын улмаас хүчингүй болсон, 2008 оны хөрөнгө оруулалтын төлөвлөгөөнд зураг төсөвгүй батлагдсан 216 барилга байгууламжийн ажлын зураг төсвийг дахин боловсруулснаас тендер шалгаруулалт хагас жилээр хойшлогдсон бөгөөд нийслэлд 203

ажил 5 дугаар сараас хойш зарлагдсан байна.

БХЯ, УЕПГ, АТГ, УДШ, ЦЭК, УМХЕГ бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах ажиллагааны төлөвлөгөөг Хуульд заасны дагуу тухайн жилийн эхний сард хэвлэл мэдээллийн хэрэгслээр нийтэд зарлан мэдээлээгүй байна.

Хуулийн дагуу захиалагч цахим хуудаст тендерийн урилгыг нийтэлж, шалгаруулалтын дүнг тухай бүр мэдээлж байх ёстой боловч энэ нь бүрэн хэрэгжихгүй байна. 2008 онд 778 тендер шалгаруулалтын урилга, үр дүн нийтлэгдэх ёстой байснаас захиалагч байгууллагууд 414 тендер шалгаруулалтын урилгыг нийтэлж, эдгээрээс тендер шалгаруулалтын 181 үр дүнг цахим хуудаст мэдээлсэн байна. Цахим хуудаст тендерийн урилга, үр дүнг нийтэлбэл зохих нийт 46 ТЕЗ-даас 14 нь тендерийн урилгаа, 35 нь үр дүнгээ огт нийтлээгүй байгаагаас үзвэл тендерийн үйл ажиллагаа олон нийтэд ил тод, тэгш өрсөлдөх зарчмаар явагдахгүй байгааг анхаарах хэрэгтэй болжээ.

Гурав. Гүйцэтгэгч сонгон шалгаруулах аргыг буруу сонгож, шууд гэрээ байгуулдаг, гэрээний үүргээ биелүүлээгүй гүйцэтгэгчтэй хариуцлага тооцоогүй байна.

ТЕЗ-дын худалдан авах бүтээгдэхүүн, ажил, үйлчилгээний гүйцэтгэгч сонгон шалгаруулсан байдлыг авч үзэхэд хуулиар тогтоосон босго үнээс дээш төсөвт өртөгтэй буюу нээлттэй тендер шалгаруулалт болон харьцуулалтын аргаар хэрэгжүүлэх шаардлагатай байсан худалдан авах ажиллагааг шууд гэрээ байгуулан худалдан авсан зөрчил илэрч байна.

Тухайлбал, 2008 оны нийт худалдан авалтын 22.0 хувьд шууд гэрээ байгуулах аргыг ашигласан бөгөөд ХХААХҮЯ, БОЯ, НХХЯ, ТЕГ, ОБЕГ, БХЯ, УЕПГ, ГИХАЭГ, Ховд аймгийн Шүүх, Орхон аймгийн Прокурор зэрэг байгууллагууд гүйцэтгэгч сонгон шалгаруулах аргыг буруу сонгожээ.

Худалдан авах ажиллагааны Үнэлгээний хороог мэргэжлийн сургалтад хамрагдсан, мэргэшсэн хүмүүсээр бүрдүүлж чадаагүй, хөрөнгө оруулалтын гэрээг хэт ерөнхий хийж байгаагаас гэрээний үүргээ биелүүлээгүй гүйцэтгэгч нартай хариуцлага тооцох боломжгүй байна.

ТЕЗ бүр гүйцэтгэгчтэй байгуулсан гэрээг Сангийн яаманд хүргүүлж, эргэн хянаж, нэгтгэн дүгнэж чадахгүй байна. Гэрээ байгуулсан байдал, түүний хэрэгжилт, гэрээний үүргийн биелэлтэд хяналт тавих, дүгнэлт хийх ажил хангалтгүй байгаагаас гэрээний хэрэгжилт жигд биш байна.

2008 онд төсвийн ерөнхийлөн захирагчдын зүгээс гүйцэтгэгчтэй байгуулсан гэрээний биелэлтийг тооцож үзэхэд 5.7 тэрбум төгрөгийн ажил огт хийгдээгүй бөгөөд 6.7 тэрбум төгрөгийн дутуу хэрэгжсэн төсөл, арга хэмжээнд бодит гүйцэтгэлээс илүү санхүүжилт олгосон, зарцуулагдаагүй үлдэгдлийг зориулалт бусаар зарцуулсан байна.

Дээрх байдал нь хөрөнгө оруулалтын ажлын гүйцэтгэлд тавих захиалагчийн хяналт хангалтгүй, техникийн болон улсын комисс хариуцлагагүй ажилласныг харуулж байна.

ТЕЗ-дын төсвийн багцаас орон нутагт эрх шилжүүлэн хуваарилсан хөрөнгө оруулалтын үр дүнд аймаг, орон нутаг болон ашиглагчаас тавих хяналт бараг алга байна.

Тендерт оролцож байгаа компаниудын мэдээллийн сан бий болгож, өмнө нь үүргээ биелүүлээгүй гүйцэтгэгчийн жагсаалт гарган дараагийн тендерт оролцох эрхийг хасах, хариуцлага тооцох ажил хангалтгүй хийгдэж байна. Гэрээний гүйцэтгэл хангалтгүй байгаа зөрчил жил бүр давтагдаж байгаа боловч өнөөг хүртэл ганц ч гүйцэтгэгч "найдваргүй" жагсаалтад бүртгэгдээгүй байна.

Дөрөв. Тендер шалгаруулалтын баримт материал бүрэн бүс байна.

Захиалагчид төсвийн тухай хуульд тусгагдсан төсөл, арга хэмжээ бүрээр мэдээлэл гаргах, цахим хуудаст тендерийн урилга, үр дүнг нийтлэх, холбогдох баримт материалын хавтаст хэргийг бүрэн бүрдүүлж, архивын нэгж болгон хадгалах ажил хангалтгүй байна.

Нийт худалдан авах ажиллагааны 60 орчим хувьд архивын баримт бүрдсэн, бусад нь үнэлгээний хорооны нарийн бичгийн дарга, гишүүдэд хадгалагдаж байна. Түүнчлэн зарим гүйцэтгэгчийг сонгон шалгаруулсан баримт материал архивт байхад гэрээний хэрэгжилт, улсын комисс хүлээн авсан баримт алга байх жишээтэй байна.

Тав. Хяналтын үр нөлөөтэй тогтолцоо дутагдаж байна.

Захиалагчийн зүгээс гүйцэтгэгчид тавих хяналт, Сангийн Яамны хөрөнгө оруулалтын хэлтсээс захиалагч, гүйцэтгэгчид тавих хяналт, МХЕГ-ын хяналт нь хоорондоо уялдаагүй, үр дүн муутай байна.

Сангийн Яам, Төрийн санд ТЕЗ бүрээр санхүүжилтийн эрх нээлтийг нэгтгэн бүртгэх программ, нэгдсэн судалгаа байхгүйгээс эрх нээсэн дүнг санхүүжүүлсэн дүнтэй сар сараар тулган баталгаажуулах боломжгүй байна.

Сангийн Яамны газар, хэлтэс, аймаг, нийслэлийн Төрийн сангийн газар, ТЕЗ-дын холбогдох ажилтнуудын ажлын уялдаа холбоо хангалтгүйгээс хөрөнгө оруулалтын санхүүжилт удаашрах, баримт материал, судалгаа олдохгүй байх, тайлан мэдээ алдаа, зөрүүтэй гарах дутагдал илэрч байна.

2008 онд улсын төсөв, МУХС болон бусад эх үүсвэрээр санхүүжүүлсэн хөрөнгө оруулалтын 11.6 хувь буюу 53,9 тэрбум төгрөгийн хөрөнгө бүртгэлд тусгагдаагүй буюу өөрөөр хэлбэл хариуцах эзэнгүй байна.

"Атрын III аян", "Ногоон хувьсгал" зэрэг хөтөлбөрийн хүрээнд хувийн хэвшлийн газар тариалан, хүнсний ногооны аж ахуйн нэгжүүдэд хөрөнгө оруулалтаар 46,5 тэрбум төгрөгийн техник, тоног төхөөрөмж олгогдож, тухайн аж ахуйн нэгжийн данс бүртгэлд тусгагдсан байна. Хувийн хэвшилд бүртгэгдсэн хөрөнгийн 35,6 хувийг трактор, 28,9 хувийг үр тарианы техник, 15,7 хувийг услалтын төхөөрөмж, 12,5 хувийг комбайн, 5,4 хувийг хүнсний ногооны төхөөрөмж, үлдэх хэсгийг хадлангийн техник тус тус эзэлж байна. Татвар төлөгчдийн мөнгийг хувийн хэвшлийн зарим байгууллагад хөрөнгө оруулалт хэлбэрээр ийнхүү олгож байгаа нь хэр зохистойг эргэн харж, төрөөс дэмжих оновчтой арга замыг эрэлхийлэх шаардлагатай байгаа нь аудитаар харагдлаа.

Хөрөнгө оруулалтын хэмжээ өссөнөөр ажлын байр шинээр бий болсон, нэмэгдсэн, ядуурал буурсан, төрийн үйлчилгээний чанар, хүртээмж сайжирсан гэх мэт хөрөнгө оруулалтын үр өгөөж, үр нөлөөний талаар судалгаа, тооцоог аудитад хамрагдсан байгууллагууд хийгээгүй байлаа.

(2009 оны тайланд тусгагдснаар)

Төсвийн ерөнхийлөн захирагч нарын 2009 оны худалдан авах ажиллагааны тайлангаас үзэхэд дараах нийтлэг зөрчлүүд байна. Үүнд:

1. Төсвийн ерөнхийлөн захирагч нар сүүлийн 4 жилд худалдан авах ажиллагааны хэрэгжилтийг Сангийн яаманд тайлагнаж байгаа хэдий ч өнөөдрийг хүртэл ирүүлж байгаа тайлан нь иж бүрдэл дутуу тухайлбал журмын Маягт 2-ын дагуу бичмэл тайлан ирүүлдэггүй, төсөл арга хэмжээ болон санхүүжилтийн эх үүсвэр бүрээр тайлагнадаггүй зөрчил байсаар байна;

2. Босго үнээс дээш төсөвт өртөгтэй буюу нээлттэй тендер шалгаруулалтын журмыг баримтлах шаардлагатай худалдан авах ажиллагааг хязгаарлагдмал тендер шалгаруулалт, харьцуулалтын арга болон гэрээ шууд байгуулах аргаар зохион байгуулсан зөрчил нийтлэг байна. Төсвийн ерөнхийлөн захирагчдын 2009 оны худалдан авах ажиллагааны тайлангаас үзэхэд босго үнээс дээш төсөвт өртөгтэй буюу нээлттэй тендер шалгаруулалт болон харьцуулалтын аргаар хэрэгжүүлэх шаардлагатай байсан 48,3 тэрбум төгрөгийн худалдан авах ажиллагааг харьцуулалтын арга болон шууд гэрээ байгуулах аргаар зохион байгуулсан зөрчилтэй байна;

3. Хуулийн 8.1.4-т заасан босго үнээс давсан үнэ бүхий бараа, ажил, үйлчилгээний тендер шалгаруулалтыг зарлан мэдээлэх, гүйцэтгэгчтэй гэрээ байгуулахын өмнө Сангийн яамнаас зөвшөөрөл авалгүй зохион байгуулсан зөрчил зарим яамдад гарсан байна;

4. Засгийн газрын худалдан авах ажиллагааны цахим сүлжээнд www.e-procurement.mn/ тендерийн урилга, үр дүнг мэдээлэх чиглэлээр хангалтгүй ажиллаж байна. 2009 оны байдлаар нийт 140 байгууллага худалдан авах ажиллагааны цахим хуудаст нэвтрэх эрх, 1478 тендерийн урилга, 397 тендер шалгаруулалтын үр дүн цахим хуудаст нийтлэгдсэн байгаагаас үзэхэд тендерийн урилгыг олон нийтэд зарлан мэдээлсэн боловч үр дүнг мэдээлэх чиглэлээр хангалтгүй ажиллаж байна;

5. Тендер шалгаруулалтын үнэлгээний явцыг үндэслэлгүйгээр хэт сунжруулж, хууль журмын дагуу үнэлгээ хийгээгүйн улмаас гомдол гарах, улмаар төсөл арга хэмжээний биелэлт удааширч байна;

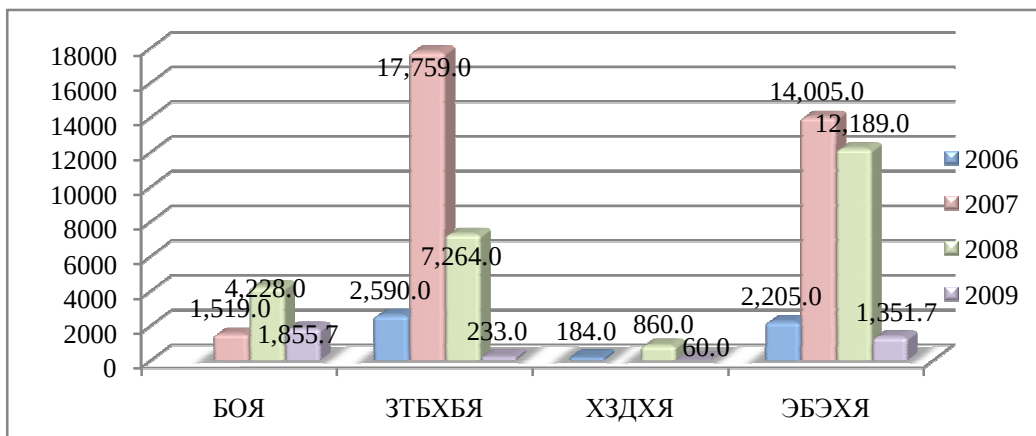
6. Гүйцэтгэгчтэй байгуулсан гэрээний хэрэгжилтэд болон чанарын шаардлага хангаж буй эсэхэд хяналт тавиагүйн улмаас тухайн төсөл, арга хэмжээний хэрэгжилт удааширдаг төдийгүй хэрэгжсэн ч чанарын шаардлага хангахгүй байна;

Нэг. Худалдан авах ажиллагааны холбогдох журмыг баримталсан байдал

Монгол Улсын Засгийн газрын 2007 оны 42 тоот тогтоолоор баталсан худалдан авах ажиллагаанд мөрдөх журмыг сонгоход баримтлах босго үнийн дагуу харьцуулалтын аргаар худалдан авч болох төсөвт өртгийн дээд хязгаарыг барааны хувьд 30 сая төгрөг, ажлын хувьд 50 сая төгрөг, зөвлөхөөс бусад үйлчилгээний хувьд 30 сая төгрөг, шууд худалдан авч болох төсөвт өртгийн дээд хязгаарыг бараа, үйлчилгээний хувьд 1 сая төгрөг байхаар заасан. Төсвийн ерөнхийлөн захирагчдын худалдан авах ажиллагааны тайлангаас үзэхэд эдгээр босго үнээс дээш төсөвт өртөгтэй буюу нээлттэй тендер шалгаруулалт болон харьцуулалтын аргаар хэрэгжүүлэх шаардлагатай байсан худалдан авах ажиллагааг харьцуулалтын арга болон шууд гэрээ байгуулах аргаар зохион байгуулсан зөрчил нийтлэг байна. /Зураг 1/

Зураг 1: Хуулийн дагуу явагдаагүй томоохон худалдан авалтын дүн

/2006, 2007, 2008, 2009 онуудын харьцуулалт/

Хоёр. Тендер шалгаруулалтын урилга, үр дүнг худалдан авах ажиллагааны цахим хуудаст нийтэлсэн байдал

Хуулийн 21.4 дэх хэсэг, Цахим сүлжээнд тендерийн зар, үр дүнг зарлан мэдээлэх тухай журамд зааснаар 100 сая төгрөгөөс дээш төсөвт өртөгтэй ажил, 50 сая төгрөгөөс дээш төсөвт өртөгтэй бараа, үйлчилгээний тендер шалгаруулалтын урилга, үр дүнг худалдан авах ажиллагааны цахим хуудаст олон нийтэд нээлттэй мэдээлэх шаардлага тавигдсан.

2009 оны 12 дугаар сарын байдлаар нийт 140 байгууллага худалдан авах ажиллагааны цахим хуудаст нэвтрэх эрх, 1478 тендерийн урилга, 397 тендер шалгаруулалтын үр дүн цахим хуудаст нийтлэгдсэн байгаагаас үзэхэд тендерийн урилгыг олон нийтэд зарлан мэдээлэх тухайд тодорхой ахиц ажиглагдаж байгаа боловч үр дүнг мэдээлэх чиглэлээр хангалтгүй ажиллаж байна.

Гурав. Тендерийн баримт бичгийн боловсруулалт, үнэлгээний талаар

Хуулийн 8.1.4 дэх заалтад Засгийн газраас төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын зөвшөөрөл олгох бараа, ажил, үйлчилгээний төсөвт өртгийн доод хязгаарыг тогтоохоор заасны дагуу Засгийн газрын 42 дугаар тогтоолоор 1 тэрбум төгрөгөөс дээш төсөвт өртөг бүхий бараа, 3 тэрбум төгрөгөөс дээш төсөвт өртөг бүхий ажил, 500 сая төгрөгөөс дээш төсөвт өртөг бүхий зөвлөхийн үйлчилгээ, 1 тэрбум төгрөгөөс дээш төсөвт өртөг бүхий зөвлөхийн бус үйлчилгээний тендер шалгаруулалтыг зарлан мэдээлэх болон гэрээ байгуулахын өмнө Сангийн яамнаас зөвшөөрөл авахаар батлагдсан.

2009 онд нийт 15 захиалагч байгууллагаас хуулийн 53.1-т заасны дагуу тогтоосон босго үнээс давсан нийт 463.5 тэрбум төгрөгийн төсөвт өртөг бүхий бараа, ажил, үйлчилгээний 65 тендер шалгаруулалтыг зарлан мэдээлэх, гүйцэтгэгчтэй гэрээ байгуулахын өмнө зөвшөөрөл авах хүсэлтээ Сангийн яаманд ирүүлж, зохих хариуг тус яамнаас захиалагчид албан бичгээр хүргүүлсэн байна.

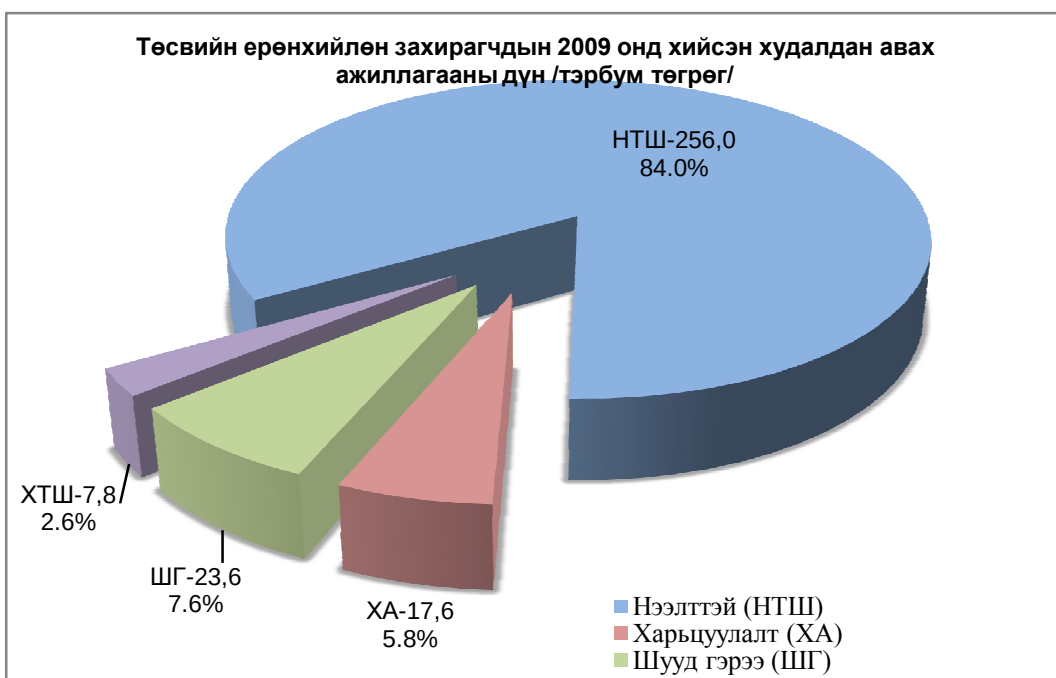
Судалгааны дүгнэлтээс үзэхэд зарим захиалагч (БСШУЯ, БОАЖЯ) дээрх босго үнээс давсан үнэ бүхий бараа, ажил, үйлчилгээний тендер шалгаруулалтыг зөвшөөрөл авалгүйгээр зарласан, эсвэл тендер шалгаруулалтыг зарлах зөвшөөрөл авсан боловч уг тендер шалгаруулалтын үнэлгээний дүгнэлтийг ирүүлж, гүйцэтгэгчтэй гэрээ байгуулахын

өмнө зөвшөөрөл аваагүй зөрчил гаргасан байна.

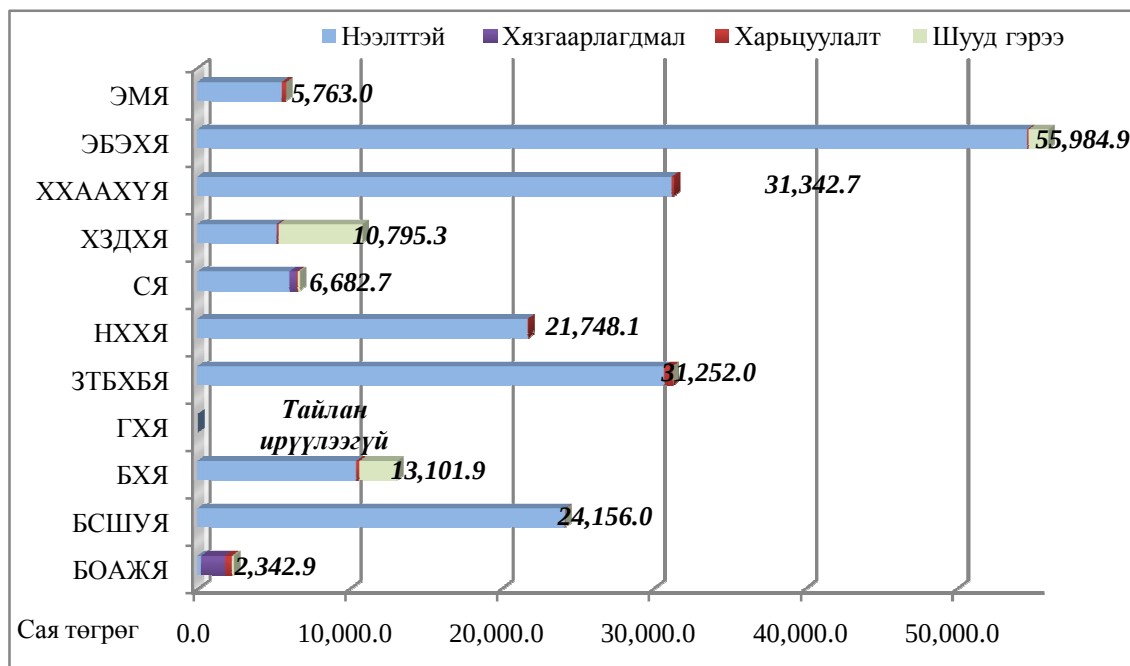
Дөрөв. Төсвийн ерөнхийлөн захирагч нарын 2009 онд хэрэгжүүлсэн худалдан авах ажиллагааны төсөв, түүний бодит гүйцэтгэл

Төсвийн ерөнхийлөн захирагч нарын бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авсан тухай 2009 оны нэгдсэн тайлангаас үзэхэд Монгол Улсын хэмжээнд Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр нийт 305 тэрбум төгрөгийн худалдан авалт хийсэн ба үүнээс 84 хувь буюу 256,0 тэрбум төгрөгийн худалдан авах ажиллагааг хуульд заасны дагуу нээлттэй тендер шалгаруулалтын аргаар, 5,8 хувь буюу 17,6 тэрбум төгрөгийн худалдан авах ажиллагааг харьцуулалтын аргаар, 2,6 хувь буюу 7,8 тэрбум төгрөгийн худалдан авах ажиллагааг хязгаарлагдмал тендер шалгаруулалтаар 7,6 хувь буюу 23,6 тэрбум төгрөгийн худалдан авах ажиллагааг шууд гэрээ байгуулах аргаар хэрэгжүүлсэн байна. Эдгээр бараа, ажил, үйлчилгээний батлагдсан нийт төсөвт өртөг нь 314,4 тэрбум төгрөг, гүйцэтгэл нь 305 тэрбум төгрөг байгаа бөгөөд нийтдээ 9,4 тэрбум төгрөгийн хэмнэлт гарсан байна.

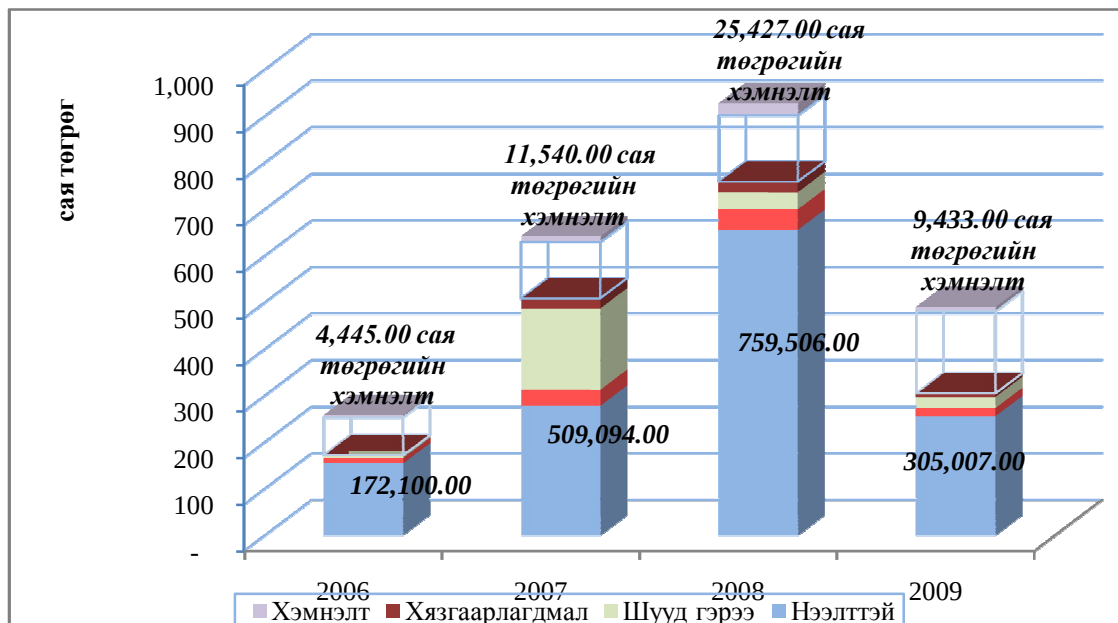
Зураг 2: Улсын хэмжээнд хийгдсэн нийт худалдан авалтад тендер шалгаруулалтын журмыг хэрэглэсэн байдал

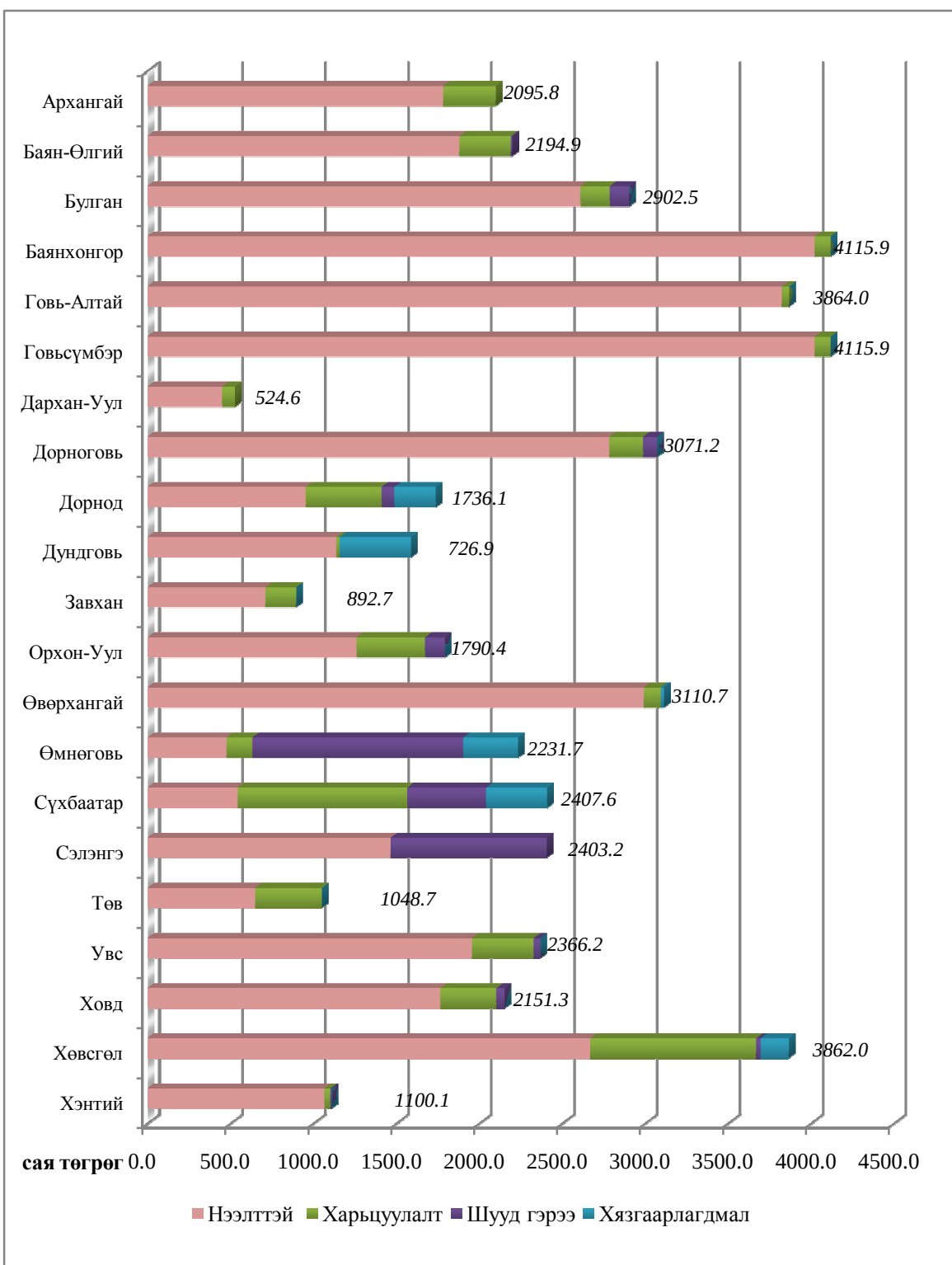

Зураг 3: 2006, 2007, 2008 болон 2009 оны нийт худалдан авалтын харьцуулсан зураг

Зураг 4: Улсын хэмжээнд 2009 онд хийгдсэн нийт худалдан авалт /ям/

Улсын хэмжээнд 2009 онд хийгдсэн нийт худалдан авалт /аймаг/

Хавсралт 1. Төсвийн ерөнхийлөн захирагч нарын 2009 оны худалдан авах ажиллагааны хэрэгжилтэд хийсэн үнэлгээний нэгдсэн дүн

№	Төсвийн ерөнхийлөн захирагч	2006 оны үнэлгээ /хувиар/	2007 оны үнэлгээ /хувиар/	2008 оны үнэлгээ /хувиар/	2009 оны үнэлгээ /хувиар/
Яамд					
1	Батлан хамгаалахын сайд	71	71	71	76
2	Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн сайд	71	81	60	61
3	Боловсрол, соёл, шинжлэх ухааны сайд	71	51	67	54
4	Сангийн Сайд	71	65	64	60
5	Эрдэс баялаг, эрчим хүчний сайд	59	53	71	51
6	Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайд	51	43	34	9
7	Эрүүл мэндийн сайд	48	10	86	45
8	Зам, тээвэр, барилга, хот байгуулалтын сайд	40	70	65	42
9	Хууль зүй, дотоод хэргийн сайд	39	68	49	60
10	Нийгмийн хамгаалал, хөдөлмөрийн сайд	36	51	76	67
11	Гадаад харилцааны сайд	14	39	46	0
	<i>Дунджаар</i>	53	54	63	48
Аймгууд					
12	Өмнөговь аймгийн Засаг дарга	72	67	61	55
13	Дархан-Уул аймгийн Засаг дарга	71	63	74	83
14	Хөвсгөл аймгийн Засаг дарга	70	15	40	33
15	Сэлэнгэ аймгийн Засаг дарга	68	73	43	31
16	Орхон аймгийн Засаг дарга	68	52	53	46
17	Говь-Алтай аймгийн Засаг дарга	61	70	70	41
18	Завхан аймгийн Засаг дарга	61	49	58	63
19	Нийслэлийн Засаг дарга	61	0	84	43
20	Архангай аймгийн Засаг дарга	60	43	49	60
21	Төв аймгийн Засаг дарга	55	55	74	65
22	Дорноговь аймгийн Засаг дарга	52	94	100	53

23	Говьсүмбэр аймгийн Засаг дарга	39	54	93	83
24	Хэнтий аймгийн Засаг дарга	49	35	49	48
25	Ховд аймгийн Засаг дарга	49	51	82	53
26	Өвөрхангай аймгийн Засаг дарга	48	31	60	37
27	Сүхбаатар аймгийн Засаг дарга	46	36	47	53
28	Баян-Өлгий аймгийн Засаг дарга	45	47	63	49
29	Баянхонгор аймгийн Засаг дарга	43	4	26	51
30	Дорнод аймгийн Засаг дарга	42	54	78	61
31	Дундговь аймгийн Засаг дарга	40	37	62	41
32	Булган аймгийн Засаг дарга	37	36	76	73
33	Увс аймгийн Засаг дарга	0	57	78	61
	<i>Дунджаар</i>	54	47	65	54
Бусад төсвийн ерөнхийлөн захирагч					
34	Үндэсний статистикийн газрын дарга	95	43	70	72
35	Улсын Ерөнхий прокурор	94	70	80	100
36	Шадар сайд	79 /ОБЕГ/	0	0	75
37	Тэргүүн Шадар сайд			43	0
38	Санхүүгийн зохицуулах хорооны дарга	43	64	75	0
39	Монгол Улсын Их Хурлын дарга	43	60	85	96
40	Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн дарга	36	0	85	86
41	Монгол Улсын Ерөнхий сайд	33	69	78	61
42	Улсын Дээд шүүхийн Ерөнхий шүүгч	35	66	92	0
43	Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газрын дарга	24	45	60	65
44	Төрийн албаны зөвлөлийн дарга	**	72	92	0
45	Сонгуулийн ерөнхий хорооны дарга	**	92	60	70
46	Хүний эрхийн Үндэсний комиссын дарга	**	84	76	0
47	Үндэсний ерөнхий аудитор	**	35	0	52
48	Үндсэн хуулийн цэц	**	60	85	93
49	Төрийн өмчийн хороо /УҮГазрууд/	0	0	36	58
50	Авлигатай тэмцэх газрын дарга	**	30	62	58

	<i>Дунджаар</i>	53	48	63	52
	<i>Нийт дундаж хувь</i>	53	50	64	51

** 2006 онд худалдан авах ажиллагаа хэрэгжүүлээгүй.

Төсвийн ерөнхийлөн захирагч нарын 2010 оны худалдан авах ажиллагааны төлөвлөгөөний тухай

Төсвийн ерөнхийлөн захирагчдын 2010 оны худалдан авах ажиллагааны төлөвлөгөөнөөс харахад хуульд заасны дагуу орон нутагт эрх шилжүүлэх босго үнээс давсан төсөвт өртөг бүхий худалдан авах ажиллагааны задаргааг гаргаагүй, ихэнхи төсвийн ерөнхийлөн захирагч нар зээл, тусламжийн хөрөнгөөр хэрэгжүүлэх худалдан авах ажиллагааны төлөвлөгөөг ирүүлээгүй зэргээс шалтгаалан улсын хэмжээнд 2010 онд хэрэгжүүлэхээр төлөвлөгдсөн төсөл, арга хэмжээний төсвийн нийт дүнг нарийн тооцоолон гаргах боломжгүй байна.

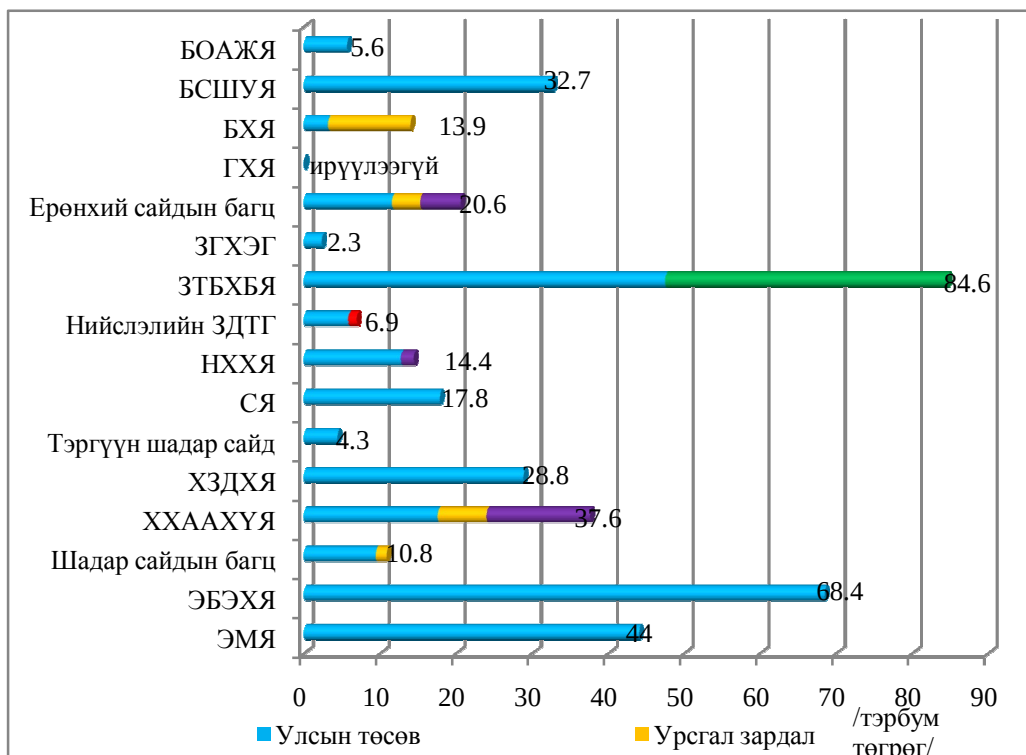
Нийт 52 төсвийн ерөнхийлөн захирагч худалдан авах ажиллагааны төлөвлөгөөг ирүүлэх ёстойгоос Гадаад хэргийн яам, Шүүхийн ерөнхий зөвлөл, Авлигатай тэмцэх газар, Хүний эрхийн үндэсний комисс, Санхүүгийн зохицуулах хороо, Цагаатгах ажлыг удирдан зохион байгуулах газар төлөвлөгөөгөө ирүүлээгүй тул тэдгээр төсвийн ерөнхийлөн захирагчдын худалдан авах ажиллагааны дүн ороогүй болно.

Төсвийн ерөнхийлөн захирагчдын Сангийн яаманд ирүүлсэн худалдан авах ажиллагааны төлөвлөгөөнөөс үзэхэд улсын хэмжээнд 2010 онд нийт 504,5 тэрбум төгрөгийн төсөв бүхий худалдан авалт хийгдэхээр байгаагаас улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар 80,5%-ийг, сангуудын хөрөнгөөр 3,4%-ийг, орон нутгийн хөрөнгө /өөрийн хөрөнгө/-өөр 4,2%-ийг, урсгал зардлаас 4,5%-ийг, зээл, тусламжийн хөрөнгөөр 7,4%-ийг тус тус санхүүжүүлэхээр байна.

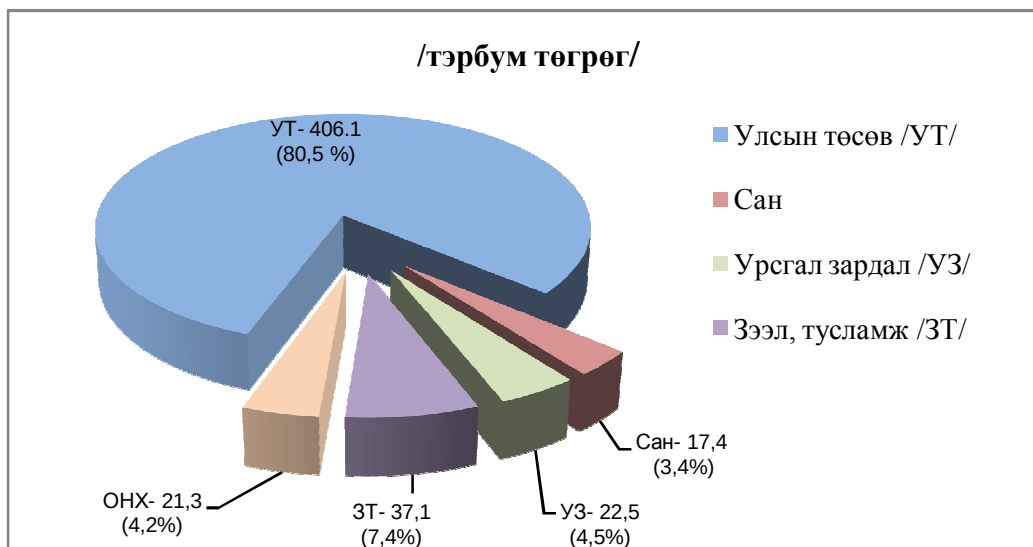
Худалдан авах ажиллагааны төлөвлөлтийг худалдан авах ажиллагааны журмын ашиглалтаар гарган үзүүлбэл нийт 1137 худалдан авах ажиллагааны 92,6%-ийг нээлттэй тендер шалгаруулалтын журмаар, 3%-ийг харьцуулалтын аргаар, 0,5%-ийг хязгаарлагдмал тендер шалгаруулалтын аргаар, 3,9%-ийг шууд гэрээ байгуулах аргаар хэрэгжүүлэхээр байна.

Төсвийн ерөнхийлөн захирагч нар худалдан авах ажиллагааны төлөвлөгөөндөө хуулийн дагуу эрх шилжүүлэх төсөл, арга хэмжээний задаргааг гаргаж ирүүлээгүй тул нийт хэдий хэмжээний төсөл, арга хэмжээ орон нутагт эрх шилжих талаар дэлгэрэнгүй харуулах боломжгүй байв.

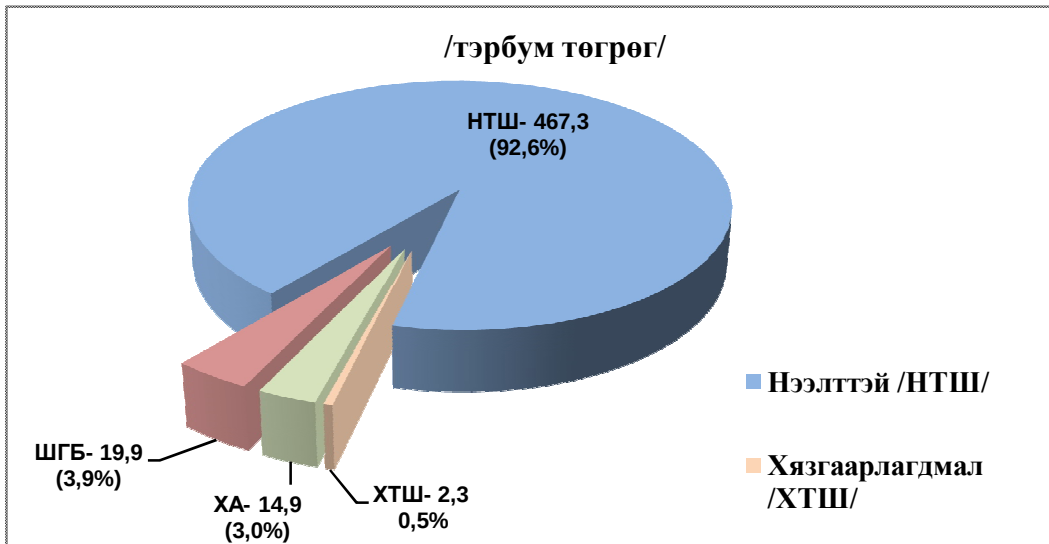
Зураг1: Яамдын 2010 онд төлөвлөгдсөн худалдан авах ажиллагааны нийт төсөв /санхүүжилтийн эх үүсвэрээр/

Зураг 2: Улсын хэмжээнд 2010 онд төлөвлөгдсөн худалдан авах ажиллагааны нийт дүн /санхүүжилтийн эх үүсвэрээр/

Зураг 3: Улсын хэмжээнд 2010 онд төлөвлөгдсөн худалдан авах ажиллагааны нийт дүн /худалдан авах ажиллагааны журмаар/

2010 оны худалдан авах ажиллагааны төлөвлөгөөний явц

Засгийн газрын 2009 оны 12 дугаар сарын 11-ний өдрийн 03 дугаар албан даалгаврын дагуу Төсвийн ерөнхийлөн захирагч нарт 2010 оны худалдан авах ажиллагааны ерөнхий төлөвлөгөөг төсөл, арга хэмжээ бүрээр 2009 оны 12 дугаар сард багтаан баталж, 2010 оны 2 дугаар сарын 1-ний дотор улсын хэмжээнд бүх тендерийг зарлан, улмаар 4 дүгээр сарын 1-ний дотор тендер шалгаруулалтыг дүгнэж дуусган гүйцэтгэгчтэй гэрээ байгуулж ажлыг нь эхлүүлсэн байх үүрэг өгөгдсөн юм.

Засгийн газрын тус албан даалгаврын биелэлтийн талаар товч танилцуулбал:

1. Засгийн газрын албан даалгаврын дагуу 2010 оны худалдан авах ажиллагааг цаг хугацаанд нь үр дүнтэй зохион байгуулах ажлыг эрчимжүүлэх үүднээс Сангийн яамны зүгээс 2009 оны 12 дугаар сарын 25-ны өдрийн дотор 2010 оны худалдан авах ажиллагааны ерөнхий төлөвлөгөөг төсөл, арга хэмжээ бүрээр гаргаж тус яаманд ирүүлэх тухай мэдэгдлийг нийт 52 төсвийн ерөнхийлөн захирагч нарт албан тоотоор хүргүүлсэн байна.

2010 оны 3 дугаар сарын 15-ны өдрийн байдлаар 46 төсвийн ерөнхийлөн захирагч ерөнхий төлөвлөгөөгөө ирүүлсэн бөгөөд дор дурдсан төсвийн ерөнхийлөн захирагч нар 2010 оны худалдан авах ажиллагааны ерөнхий төлөвлөгөө ирүүлээгүй байна. Үүнд:

- Гадаад хэргийн яам;
- Авилгатай тэмцэх газар;
- Улсын дээд шүүх
- Хүний эрхийн үндэсний комисс;
- ЦАУЗБГ;
- Санхүүгийн зохицуулах хороо.

2. Яамдын ирүүлсэн худалдан авах ажиллагааны ерөнхий төлөвлөгөөний дагуу 2010 онд нийт 351,3 тэрбум төгрөгийн 380 төсөл арга хэмжээний тендер шалгаруулалтыг

зохион байгуулж хэрэгжүүлэх бөгөөд 2010 оны 2 дугаар сарын 1-ний дотор 230,9 тэрбум төгрөгийн 267 төсөл, арга хэмжээний тендер шалгаруулалтыг эхлүүлэхээр төлөвлөсөн байна.

Харин зураг төсөл хийгдээгүй болон бусад шалтгаанаар 2010 оны 2 дугаар сарын 1-нээс хойш 120,4 тэрбум төгрөгийн 113 төсөл арга хэмжээний тендер шалгаруулалтыг зохион байгуулахаар ерөнхий төлөвлөгөөнд тусгасан нь Засгийн газрын албан даалгавраар өгөгдсөн үүргийн хэрэгжилтийг удаашруулах, улмаар зарим төсөл, арга хэмжээ амжилтгүй хэрэгжих нөхцөл үүсч болзошгүй байна.

3. Яамдын төлөвлөсөн худалдан авах ажиллагааны цахим хуудас www.e-procurement.mn/-т нийтлэн олон нийтэд зарлах ёстой 385 тендерийн урилгаас 2010 оны 3 дугаар сарын 22-ны байдлаар 275 урилга зарлагдсан байгаа нь төлөвлөсөн худалдан авалтын 71 хувь байна.

	Яамны нэр	Нийт зарлах	2.1-ний байдлаар	Хувиар	2.1-нээс хойш 3.22-ны байдлаар	Хувиар
1	БОАЖЯ	25	3	12%	21	96%
2	БСШУЯ	49	19	39%	22	84%
3	БХЯ	15	7	47%	0	47%
4	ГХЯ	0	0	0%	1	0%
5	ЗТБХБЯ	34	29	85%	5	100%
6	НХХЯ	36	5	14%	0	14%
7	СЯ	13	5	38%	5	77%
8	ХЗДХЯ	38	18	47%	3	55%
9	ХХААЯ	57	31	54%	2	58%
10	ЭБЭХЯ	42	17	40%	16	79%
11	ЭМЯ	76	51	67%	15	87%
	НИЙТ	385	185	48%	90	71%

Аймгуудын төлөвлөсөн худалдан авах ажиллагааны цахим хуудас www.e-procurement.mn/-т нийтлэн олон нийтэд зарлах ёстой 315 тендерийн урилгаас 2010 оны 3 дугаар сарын 22-ны байдлаар 138 урилга зарлагдсан байгаа нь төлөвлөсөн худалдан авалтын 40 хувь байна.

№	Аймгийн нэр	Нийт зарлах	2.1-ний байдлаар	Хувиар	2.1-нээс хойш 3.22-ны байдлаар	Хувиар
1	Архангай	10	0	0%	1	10%
2	Баян-Өлгий	7	6	86%	0	86%
3	Баянхонгор	15	2	13%	1	27%
4	Булган	13		0%	3	23%
5	Говь-Алтай	21	3	14%	5	43%
6	Говьсүмбэр	4	1	25%	1	50%
7	Дархан-Уул	4	4	100%	0	100%
8	Дорноговь	8	8	100%	0	100%
9	Дорнод	10	10	100%	0	100%
10	Дундговь	2	0	0%	0	0%
11	Завхан	9	2	22%	0	22%
12	НЗДТГ	78	17	22%	7	31%
13	Орхон	14	3	21%	0	21%
14	Өвөрхангай	11	1	9%	0	9%
15	Өмнөговь	13	2	15%	0	15%
16	Сүхбаатар	10	1	10%	1	20%
17	Сэлэнгэ	7		0%	0	0%
18	Төв	10	5	50%	5	100%
19	Увс	16	10	63%	2	81%
20	Ховд	24	22	92%	1	96%
21	Хөвсгөл	15	2	13%	3	33%
22	Хэнтий	19	2	11%	7	53%
		320	101	32%	37	44%

ДҮГНЭЛТ

Төр, орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах ажиллагаа бол Төр, Хувийн хэвшлийн хамтран хийдэг бизнес бөгөөд түүний оролцогч талууд бол 1. Улстөрчид, улс төрийн намууд, 2.Төрийн албан тушаалтан, эрх мэдэлтэн, 3. Тендерт оролцогч нар (нийлүүлэгч, гүйцэтгэгч, зөвлөх компани) ба туслан гүйцэтгэгч, Банк санхүүгийн байгууллагууд ордог байна. Эдгээр талууд худалдан авах ажиллагааг шударга, хэмнэлттэй, үр өгөөжтэй явагдах үндсэн нөхцлийг хангахын сацуу хууль бус хэлцэлд орох эрсдэл, магадлал өндөр байдаг ажээ.

Үндэсний пүүс компаниуд гадаад зах зээлд өрсөлдөх чадваргүй тул дотоодын зах зээлд баримжаалсан бодлого барьдаг. Хүн амын дийлэнх олны ядууралд нэрвэгдсэн манай орны хувьд гол худалдан авагч нь төр болон хувирдгаас үндэсний томоохон пүүс компаниуд төр засагтай хамтран бизнес хийхийн тулд улс төрийн шийдвэр гаргагчтай хууль бус "түншлэл"-ийг үүсгэн улс төр-эдийн засгийн бүлэглэлүүд үүсэх үндсэн нөхцлийг бүрдүүлжээ.

Төсвийн мөнгө орлогын үндсэн суваг болсноос төр орон нутгийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах ажиллагааг хяналтанд авах, өрсөлдөгчдийг бүхий л аргаар шахан зайлуулах эрмэлзлэл хувийн хэвшлийн тодорхой хэсэгт үүсч эл хүслээ төрийн эрх мэдэлд хүргэх, үүний тулд авлига хээл хахууль, эрх баригчдын ашиг сонирхлын зөрчлийг ашиглах явдал гүнзгийрдэг байна.

Зах зээл монопольчлогдож жижиг дунд бизнес шахагдан, ядуурлын түвшин нэмэгдэж, нийгмийн бүтцэд дунд давхрааны эзлэх хувь улам бүр буурч, улстөр-эдийн засгийн бүлэглэлүүдийн нөлөө өсч байна. Монголд хийгдэж байгаа худалдан авах ажиллагааны эдийн засгийн орчин нь чөлөөт өрсөлдөөн хязгаарлагдан монопольчлогдож, ашиг сонирхлын зөрчлийн улмаас улс төр-эдийн засгийн бүлэглэлүүд хүчирхэгжсэн, авлига, хээл хахууль өргөн тархаж, бизнесийн хүрээллийнхэн хууль бус давуу байдал олж авахыг эрмэлзсэн, жижиг дунд бизнесийн зүгээс худалдан авах тендерийн үйл ажиллагаанд шударгаар өрсөлдөх боломжгүй зэрэг нөхцөл байдлаар тодорхойлогдож байна.

Худалдан авалтын эрх зүйн үндсийг бүрдүүлдэг "Төр болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай" хууль бол Дэлхийн банк, Азийн хөгжлийн банк болон НҮБ зэрэг нэр хүнд бүхий олон улсын байгууллагуудын арга зүй, аргачлал, жишиг хуулийн загвараар боловсруулагджээ. Гэсэн хэдий ч 2007 оны хуулийн нэмэлт өөрчлөлт нь энэ сайн туршлагын үр өгөөжийг бууруулсан арга хэмжээ болсон байна.

Худалдан авах ажиллагаанд цахим технологи нэвтрүүлэх ажлын эхлэл Монголд нэгэнт тавигдсан боловч тендерийн урилга, шалгаруулалтын тоон тайлан, захиалагчдын худалдан авах ажиллагааны төлөвлөгөө зэрэг статистик тоо баримт төдий байгаа бөгөөд тендер шалгаруулалтын явц, үр ашиг, хуулийн хэрэгжилт зэрэгт чанарын шинжтэй дүн шинжилгээ хийх боломж хомс хэвээр байна.

Худалдан авах ажиллагааны удирдлага, мэдээллийн нэгдсэн тогтолцоо, сүлжээ байгуулах ажил эхэлсэн боловч хуримтлуулах мэдээллийн жагсаалт, тэдгээрт тавигдах техникийн болон төлөөлөх чадварын шалгуур, мэдээлэлд дүн шинжилгээ хийж, үр дүнг бодлогын болон гүйцэтгэх түвшинд хэрэглэх горим журам байхгүй хэвээр байна.

Цахим худалдан авах ажиллагааг хөгжүүлэх талаар Сангийн яамны ХАА-ны бодлого зохицуулалтын газар тодорхой амжилтанд хүрч байгаа нь "e-procurement.mn" цахим хуудасны ажиллагаанаас харагдаж байна.

Монголд нийт 5000 гаруй худалдан авах эрх бүхий төв, орон нутгийн төр засгийн байгууллага, хуулийн этгээдэд худалдан авах ажиллагааны чиглэлээр нийт 3300 орчим хүн ажиллаж байна.

Түүнчлэн худалдан авах ажиллагааг төвлөрүүлэн зохион байгуулах буюу аливаа нэг худалдан авах ажиллагааг хэрэгжүүлэхэд шууд оролцохгүй, зөвхөн хэрэгжүүлэгч байгууллагуудыг мэргэжлийн арга зүй, шаардлагатай журам заавраар хангаж, тэдгээрийн үйл ажиллагаа, холбогдох хууль тогтоомж, журам зааврын хэрэгжилтэд хяналт тавьдаг Худалдан авах ажиллагааны Бодлого зохицуулалтын газар Сангийн яамны бүтцэд үндсэн

болон төслийн 15 ажилтантай ажиллаж байна.

Монгол улсад жилдээ 100.000 гаруй худалдан авах ажиллагаа хийгдэж байгаагийн тал орчим хувь тендер шалгаруулалтын журмын дагуу явагдаж байна.

Худалдан авалтыг хэрэгжүүлж байгаа Захиалагчийн чадавхи дорой, хариуцлага, сахилга бат сул байгаа нь энэ ажиллагааны үр өгөөж, чанар, хэмнэлттэй байдалд сөргөөр нөлөөлж, авлига хээл хахууль гарах нөхцлийг бүрдүүлж байна.

Хуульд заасан ёсоор томоохон захиалагч бүр худалдан авах ажиллагаагаар мэргэшсэн мэргэжилтэн байх ёстой авч энэ чиг үүргийг хавсарсан байдлаар хийх хандлага давамгайлж байгаа нь байдалд улам муугаар нөлөөлж байна.

Сангийн яамны ХАА-ны бодлого зохицуулалтын газар нь худалдан авах ажиллагааны бодлого, эрх зүйн орчинг сайжруулах, захиалагчийн чадавхийг нэмэгдүүлэх, худалдан авах ажиллагааны бүх шатанд тавих хяналт шалгалтыг сайжруулах, цахим технологийг нэвтрүүлэх зэргээр шинэ тулгар тогтолцоог төлөвшүүлэн бэхжүүлэхэд идэвхитэй үүрэг гүйцэтгэж байна.

Чухамдаа төрийн эрх барих дээд байгууллага болон гүйцэтгэх засаглалын зүгээс шийдвэртэй алхам хийхгүй байгаагаас тендер зохион байгуулах ажиллагаанд хуулийн заалтыг санаатайгаар гуйвуулах, нээлттэй, шударга байдлыг гажуудуулах байдал газар авч байна. Худалдан авах ажиллагаанд хариуцлагын тогтолцооны тодорхой бус байдал, хяналтын оновчгүй механизм, захиалагчын алдаатай ажиллагаа зэрэг нь худалдан авах ажиллагааны үр ашигтай байдалд сөргөөр нөлөөлөх төдийгүй, төрийн өмч хөрөнгийг хувийн ашиг сонирхолд нийцүүлэн завших, хуйвалдаан зохиох, авлига өгч авах зэрэг ноцтой байдлууд үүсэх нөхцөлийг бүрдүүлж байна.

ЗӨВЛӨМЖ

1. Сүүлийн 3 жилийн худалдан авах ажиллагаанд хийсэн судалгаанаас үзэхэд Монгол Улсын төсвийн хөрөнгөөр хийгдэж буй нийт худалдан авалтын 80 гаруй хувь нь яамдын түвшинд зохион байгуулагддаг. Хууль, журмын дагуу аливаа тендер шалгаруулалтыг 60-70 хоногт багтаан явуулах бүрэн боломжтой хэдий ч төсвийн ерөнхийлөн захирагч нарын зохион байгуулсан томоохон худалдан авах ажиллагаанаас харахад дунджаар 109 хоногт худалдан авах ажиллагааг зохион байгуулж байна. Үүнээс зөвхөн үнэлгээний шатанд дунджаар 45 хоног зарцуулж байгаа нь тухайн төсөл, арга хэмжээний хэрэгжилт удаашрах нөхцөлийн нэг болж байна. Иймд төсөл, арга хэмжээг цаг алдалгүй зохион байгуулах зорилгоор үнэлгээний хороо тендер шалгаруулалтыг аль болох богино хугацаанд үнэлж, зөвлөмж гаргаж байх шаардлагатай байна.

2. Худалдан авах ажиллагааны цахим хуудаст 2009 онд 476 тендерийн урилга нийтэлж, 188 тендер шалгаруулалтын үр дүнг нийтэлсэн байгаагаас үзэхэд тендерийн үр дүнг олон нийтэд мэдээлэх чиглэлээр захиалагч байгууллагууд маш хангалтгүй ажиллаж байна. Иймд захиалагч байгууллагууд тендер шалгаруулалтын урилга, үр дүнг өдөр тутмын 2 сонинд зарлан мэдээлж, худалдан авах ажиллагааны цахим хуудас www.e-procurement.mn/-д тогтмол нийтлэж хэвших шаардлагатай байна.

3. Худалдан авах ажиллагааны чиглэлээр мэргэшсэн ажилтнууд худалдан авах ажиллагааг зохион байгуулах нь тендер шалгаруулалтыг хууль, журмын дагуу үр дүнтэй, чанартай зохион байгуулах болон тендерт оролцогч нарын зүгээс гарах гомдол маргааныг бууруулах ач холбогдолтой. Үнэлгээний хорооний бүрэлдэхүүнд орсон албан тушаалтны 50-аас дээшхи хувь /олонхи/ нь худалдан авах ажиллагааны сургалтад хамрагдаж сертификат авсан байх шалгуур хуулийн дагуу тавигддаг.

Хуулийн дээрх шалгуурыг хэрэгжүүлэх үүднээс Сангийн яамны зүгээс худалдан авах ажиллагааны анхан шатны үндсэн мэдлэг олгох 1- 3 өдрийн сургалтыг 2006 оноос эхлэн зохион байгуулсан бөгөөд эхний сертификат авсан зарим ажилтны сертификатын хүчинтэй байх хугацаа дуусч байгаа тул худалдан авах ажиллагаа хариуцсан ажилтныг давтан сургалтад хамруулж сертификатын хүчинтэй байх хугацааг сунгуулж, үнэлгээний хорооний бүрэлдэхүүнд орсон албан тушаалтны 50-аас дээшхи хувь /олонхи/ нь худалдан авах ажиллагааны чиглэлээр мэргэшсэн байх шалгуур үзүүлэлтийг Төсвийн ерөнхийлөн захирагч, захиалагч байгууллагууд хангаж ажиллах шаардлагатай байна.

4. Захиалагч байгууллагууд тендер шалгаруулалтын үр дүнд байгуулсан гэрээний хэрэгжилтэд байнгын хяналтыг тавьж, гэрээг хугацаанд нь дүгнэж дуусгахад анхаарч ажиллах нь төсөл, арга хэмжээний хэрэгжилт удаашрахгүй байх, амжилттай хэрэгжих нөхцөл болно.

БОДЛОГЫН САНАЛ, ЗӨВЛӨМЖ

Төр болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн 2007 оны нэмэлт өөрчлөлтийг хүчингүй болгох нь эн тэргүүний зорилт болж байна. Дэлхийн банк, Азийн хөгжлийн банк, Азийн сан зэрэг нэр хүнд бүхий олон улсын байгууллагууд болон үндэсний төрийн болон төрийн бус байгууллагуудаас хийсэн судалгааны дүн энэхүү нэмэлт өөрчлөлт нь чөлөөт өрсөлдөөнийг хязгаарлаж, шууд гэрээ байгуулах замаар тендерийн ил тод байдлыг үгүйсгэн авлига хээл хахууль гаарах нөхцлийг бүрдүүлж байгааг нотолж байна.

1. Худалдан авах ажиллагааг шударга, үр өгөөжтэй явагдах хууль эрх зүйн орчинг бүрдүүлэхэд Албан тушаалтны ашиг сонирхлын тухай болон Төрийн албан хаагчдын ёс зүйн хууль, Төсвийн хариуцлагын тухай хуулийг батлах,
2. Нөлөө үзүүлэхийг санал болгох, шүүн таслах ажиллагаанд саад учруулах, олон улсын байгууллага болон гадаадын төрийн албан хаагчийг хахуульдах, хувийн хэвшил дэхь хээл хахууль, төрийн албан тушаалтан хөрөнгө хувьдаа завших, хууль бусаар баяжих, авлигатай холбоотой гэмт хэргээс олсон орлогыг угаах, хууль бус эд хөрөнгийг нуун дарагдуулах, хуулийн этгээдэд эрүүгийн хариуцлага тооцох зэрэг асуудлыг багтаасан нэмэлт өөрчлөлтийг Эрүүгийн хууль, Мөнгө угаах, терроризмыг санхүүжүүлэхийн эсрэг хуульд оруулах,
3. Авлигын нийгэмд учруулж байгаа ёс суртахуун, сэтгэл зүй зэрэг материаллаг бус хохирлыг гэмт хэрэгт тооцон хариуцлага тооцох талаар судалгаа хийж, Эрүүгийн болон ЭБШХ-д тусгах саналыг боловсруулах,
4. Нөлөө үзүүлэхийг санал болгох, олон улсын байгууллагын, гадаадын төрийн албан хаагчийг хахуульдах, хувийн хэвшил дэхь хээл хахууль, төрийн албан тушаалтан хөрөнгө хувьдаа завших, хууль бусаар баяжих, авлигатай холбоотой гэмт хэргээс олсон орлогыг угаах, хууль бус эд хөрөнгийг нуун дарагдуулах, шүүн таслах ажиллагаанд саад учруулах зэрэг авлигатай холбоотой хэрэг зөрчилд хэрэг бүртгэх, мөрдөн байцаах ажиллагаа явуулах эрхийг Авлигатай тэмцэх Газарт олгоход чиглэсэн нэмэлт өөрчлөлтийг Эрүүгийн хууль тогтоомжид оруулах,
5. Хууль бусаар олсон эд хөрөнгө гэдгийг мэдсээр байж, түүний гарал үүслийг нуун далдалж уг эд хөрөнгийг эзэмших, ашиглах, захиран зарцуулах эрхээ хууль ёсны болгох зорилгоор гүйлгээнд оруулах зэрэг авлигын хэрэг зөрчилд эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэх чиглэлээр Эрүүгийн хуульд нэмэлт өөрчлөлт оруулах,
6. Гэмт этгээдийг гадаад оронд шилжүүлэх, өгөх, эрх зүйн харилцан туслалцаа үзүүлэх, авлигаас олсон орлогыг нөхөн сэргээх буцаан олгохтой холбоотой олон

улсын хамтын ажиллагааны талаар үр ашигтай зүйл заалтыг Эрүүгийн байцаан шийтгэх хуульд оруулах

7. Авлигатай тэмцэх Үндэсний хөтөлбөрийг цуцлан, өнөөгийн хууль эрх зүйн орчинд нийцэж, худалдан авах ажиллагаа зэрэг авлигад өртөх өндөр эрсдэлтэй салбаруудыг онцгой анхаарсан, сонирхогч талуудын хамтын ажиллагаа, үйл ажиллагааг уялдан зохицуулсан Авлигын эсрэг Үндэсний Стратегийг боловсруулан хэрэгжүүлэх,
8. Худалдан авах ажиллагаанд зарцуулагдаж байгаа их хөрөнгийг ажлын байр бий болгох, жижиг дунд бизнесийг дэмжих, ядуурлыг бууруулахад чиглэсэн төрийн бодлоготой уялдуулан, өрсөлдөөнийг нэмэгдүүлэх асуудлыг бодлогоор дэмжих,
9. Худалдан авах ажиллагаанд оролцох үндэсний компаниудын чадавхийг нэмэгдүүлэх үүднээс хувийн хэвшилд зориулсан худалдан авах ажиллагааны сургалтын хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх, энэ ажиллагаанд бизнесийн холбоод, төрийн бус байгууллагуудыг өргөнөөр татан оролцуулах,
10. Томоохон худалдан авах ажиллагааны төсөвт өртөгт иргэний нийгмийн байгууллагуудын зүгээс хийх бие даасан хараат бус хяналт, мониторингийн зардалд зориулсан хөрөнгийг суулгаж өгөх,
11. "Хармааны" төрийн бус байгууллагуудыг хязгаарлах үүднээс томоохон худалдан авах ажиллагааны хяналт мониторинг хийх ТББ-ын сонгон шалгаруулалтанд ТББ-ын сүлжээг ашиглах, объектив шалгууруудыг тогтоон, ил тодоор явуулах,
12. Томоохон захиалагчдын дэргэд худалдан авах ажиллагааны мэргэжилтний орон тоо баталж, мэргэших, мэргэжил дээшлүүлэх сургалтанд хамруулахын зэрэгцээ хариуцлагын тогтолцоо болон албан тушаалтныг сэлгэх зарчмыг үр өгөөжтэйгээр хэрэгжүүлэх,

Сангийн яамны Худалдан авах ажиллагааны бодлого зохицуулалтын газрын бие даасан байдал, үйл ажиллагааны үр өгөөжийг хангах үүднээс өнөөгийн статусыг өргөжүүлэн, Засгийн газрын агентлаг болгон өөрчлөн өргөжүүлэх,